

Kennismaken met Hannah Arendt

Lezing Volksuniversiteit Den Haag

Joop Berding

www.joopberding.com

www.joopberding.com/Arendt

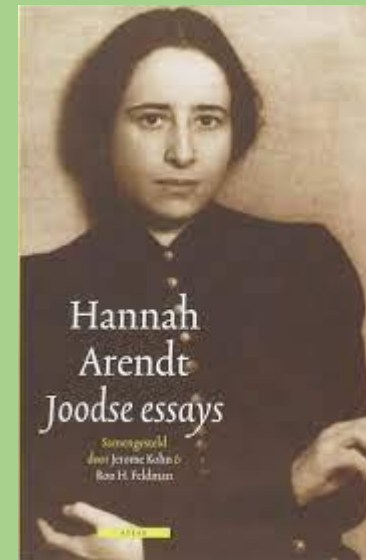
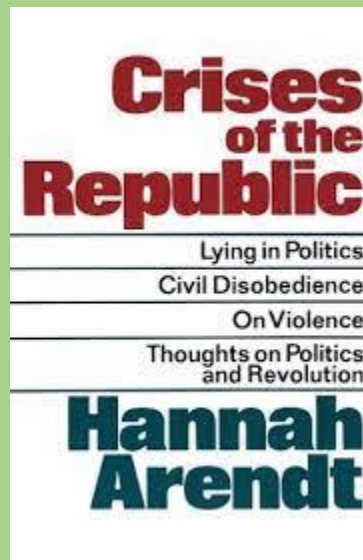
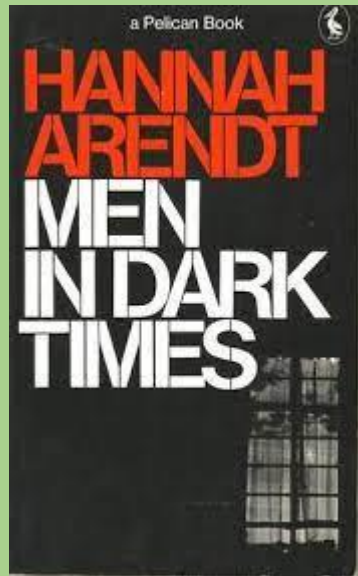
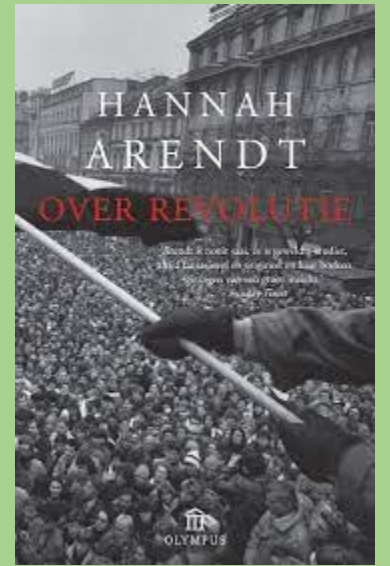
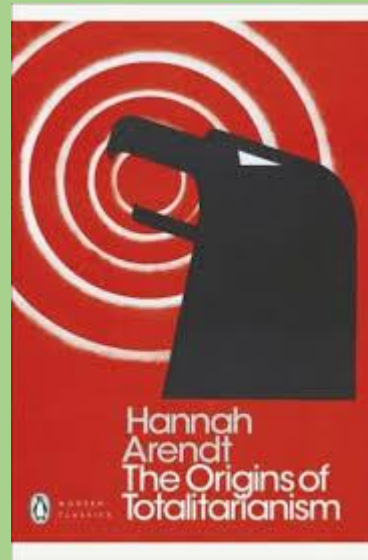
2 februari 2026

Inhoud

- Hannah Arendt, leven en werken
- Drie grote lijnen in haar oeuvre:
 - Totalitarisme en Holocaust, het Eichmann-proces
 - De menselijke conditie, ons doen en laten op onze planeet
 - Het leven van de geest. Naar binnen (en weer naar buiten)
- Amor mundi
- Arendts liefde voor de kunst(en)
- Verbinding met de wereld van nu: de populariteit van Arendt

Hannah Arendt, leven en werken

- 1906 Hannover – Königsberg – Marburg – Freiburg – Heidelberg
- 1933 Parijs
- 1941 aan de Frans-Spaanse grens – New York
- 1943 'We Refugees' en een stroom van artikelen
- 1951 *The Origins of Totalitarianism*
- 1958 *The Human Condition*
- 1963 *Eichmann in Jeruzalem*
- 1970 *Denken* (Gifford Lectures)
- 1975, 4 december † New York (1978 *The Life of the Mind*)

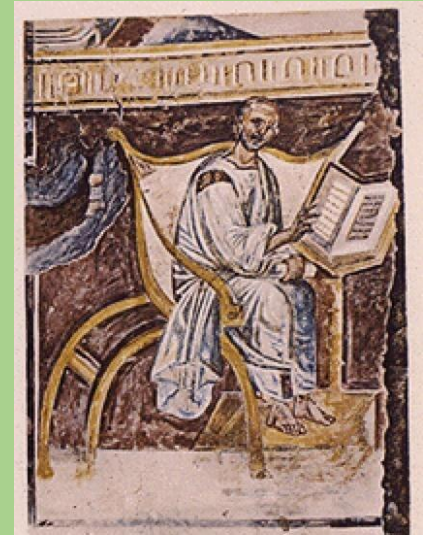
- Leestip als u voor het eerst iets van Arendt wilt lezen: *Tussen verleden en toekomst*, een bundel met essays over o.a. cultuur, gezag, geschiedenis en onderwijs.
- Bekijk vooral eens het interview van Arendt met Günter Gaus uit 1964: <https://www.youtube.com/watch?v=dVSRJC4KAiE>

Sint- Augustinus (354-430)

Het grote belang van het denken van Augustinus voor Arendt:

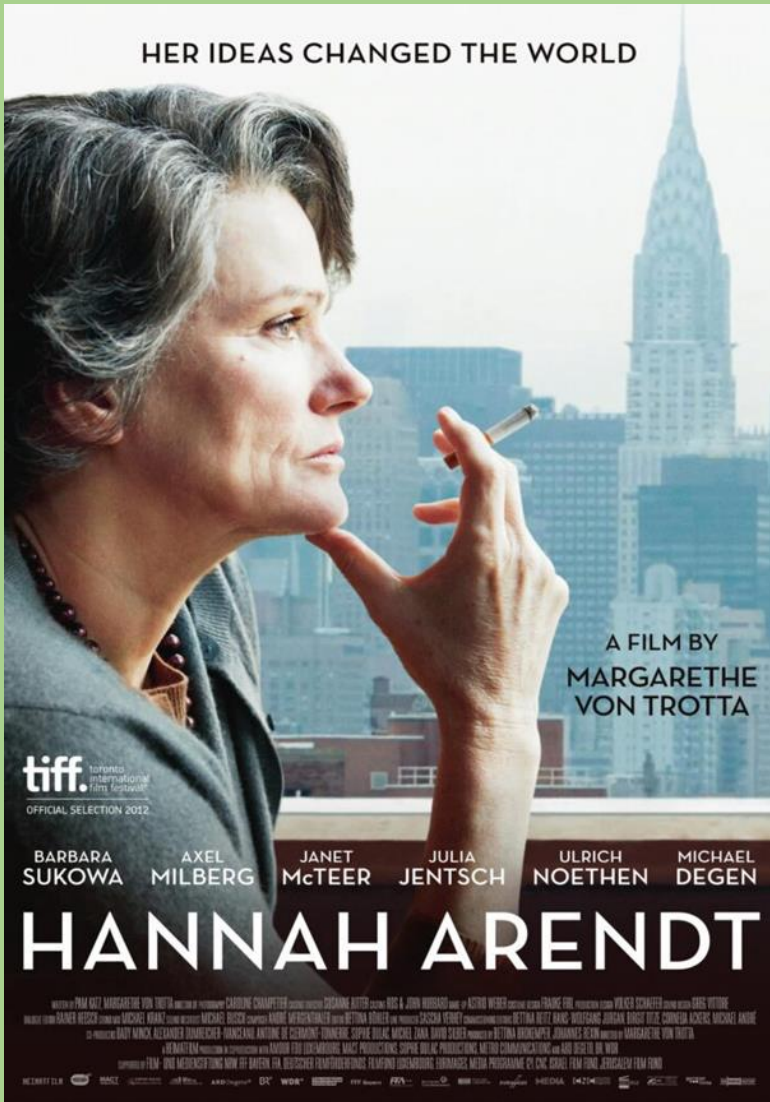
“opdat er een begin kon worden gemaakt, werd de mens geschapen”

nataliteit als één van de kernbegrippen in het denken van Arendt

Totalitarisme, Holocaust, Eichmann

- 1951 *The Origins of Totalitarianism*, 3 delen:
 - Antisemitisme
 - Imperialisme / kolonialisme
 - Totalitarisme
- Werkwijze en kerngedachten
- 1963 Eichmann in Jeruzalem:
 - De voorgeschiedenis
 - Tijdens het proces
 - De doorwerking in Arendts werk

De menselijke conditie

- 1958 *The Human Condition* (aka *Vita activa*)
- Actief versus contemplatief leven
- Drie 'grote' begrippen:
 - Arbeiden
 - Maken (doelgericht, machinaal werken)
 - Handelen
- ... met heel eigen invullingen

Kerngedachten van het boek:

- (1) we zijn gebonden aan de ene planeet die we hebben
(common world)
- (2) 'de' mens bestaat niet, alleen mensen: *pluraliteit* als
'de wet van de aarde'
- (3) 'wereld' in drie betekenissen
- (4) verschuivingen, wèg van het politieke, via
'maakbaarheid' naar het mechanische arbeiden – 'wij
zijn allen loonslaven geworden', gevangen in een niet
te onderbreken productie-consumptieproces

(5) en toch ... een pleidooi voor democratisch (bij Arendt is dat 'republikeins') samenleven: de tafel van de wereld

Het leven van de geest

- Naar binnen keren
- Denken:
 - aanleiding tot het boek
 - hoe bespreekt Arendt het denken?
 - 2-in-1: spreken met jezelf, moraliteit, 'geweten'
- Willen: de aanzet tot beginnen (maar)
- Oordelen: brug naar het actieve leven
 - Het 'smaakoordeel' van Kant en hoe Arendt dit 'politiseert'

Amor mundi

- ‘Amor mundi’ – waarom is het zo moeilijk van de wereld te houden? – schrijft Arendt in haar dagboek
- Onze gemeenschappelijke wereld
- Publieke en politieke ‘ruimtes’
- Opnieuw beginnen
- Opzoek naar schoonheid

Arendts liefde voor de kunsten

- Het bijzondere van kunsten en kunstenaars
- Arendt als 'dichterlijk denker': metaforen, gedichten en verhalen
- Arendts eigen gedichten

Dichtkunst: een gedicht van Arendt

Die Traurigkeit ist wie ein Licht im Herzen
angezündet,
Die Dunkelheit ist wie ein Schein, der unsere Nacht
ergründet.
Wir brauchen nur das kleine Licht der Trauer
zu entzünden,
Um durch die lange weite Nacht wie Schatten
heimzufinden.
Beleuchtet ist der Wald, die Stadt, die Straße
und der Baum.
Wohl dem, der keine Heimat hat; er sieht sie
noch im Traum.

De populariteit van Arendt

- Arendts analyse van het totalitarisme
 - De republiek in gevaar
 - Het politieke verdrongen door productie-consumptiecyclus
 - *The Human Condition* als vroege wake-upcall voor onze planeet
 - (Hernieuwde) aandacht voor esthetiek en moraliteit
 - Naar binnen keren is niet a-politiek, maar hard nodig
 - Waar 'staat' Arendt nu precies?
-
- Einde van de lezing

Afronding

- Reacties, vragen, gesprek na de lezing
- Wilt u nog méér Arendt? Op 27 maart begin ik een reeks van 5 bijeenkomsten over het boek *Denken*. Kijk even op <https://www.volksuniversiteitdenhaag.nl/persoonlijke-groei/lezingenserie-denken-met-hannah-arendt?v=3284>

Meer lezen?

- Berding, J. (2024). *Het gepassioneerde leven van Hannah Arendt. Liefde, vriendschap en de wereld*. Antwerpen/'s-Hertogenbosch: Gompel & Svacina.
- www.joopberding.com/Arendt

Joop Berding
**'IK BEN
OOK EEN MENS'**
*Opvoeding en onderwijs aan de hand van
Korczak, Dewey en Arendt*

3^e druk 2019

Joop Berding (red.)
**Aan
het
werk
met
Hannah
Arendt**
Professionals
in onderwijs, zorg
en sociaal werk

2^e druk 2018

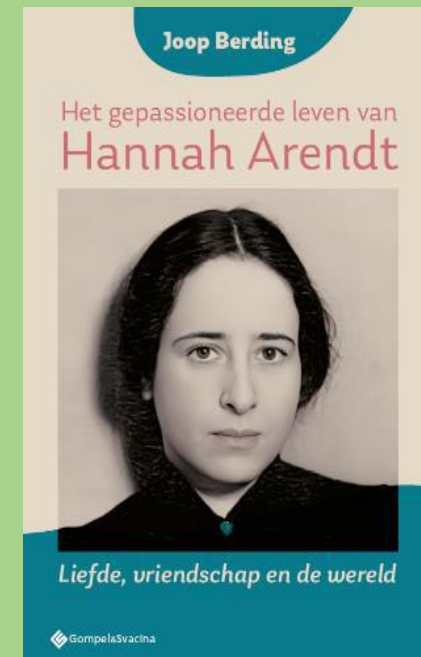
JOOP BERDING
**DE WERELDEN VAN
HANNAH ARENDT**
LANGE LIJNEN IN LEVEN EN WERK

2021

**HANNAH
ARENDT**
Levenswijsheden
SAMENGESTELD DOOR
Joop Berding

2022

Joop Berding
Het gepassioneerde leven van
Hannah Arendt

Liefde, vriendschap en de wereld

Gompel&Vacina

2024

Alle boeken zijn leverbaar via de online boekhandel of in de boekwinkel zelf.

Meer luisteren?

- <https://tjipcast.nl/filosofie/kan-schoonheid-een-onderwijsideaal-zijn/> met Joop Berding en Hanke Drop (podcast/video op YouTube)
- 50^e sterfdag van Arendt, 4-12-2025, podcast Hanke Drop en Joop Berding o.l.v. Jan Jaap Hubeek, thema: onderwijs: <https://open.spotify.com/episode/3DahF5acZa21mRYHhKnnTB?si=c66c5f6a23e44b2a>

Nog meer luisteren?

- De Hannah Arendt Lezing 2025 (14-10) uit Mechelen (B):
https://www.youtube.com/watch?v=nr6nhz8wM_I (over liefde, vriendschap en de wereld)
- Podcast over 'Wij vluchtelingen' van Hannah Arendt, met Hanke Drop, Oumar Barry en Joop Berding
: <https://open.spotify.com/episode/3eFGiK51mAN9IpooVC9OTs?si=d3f99453c95f4734>